

**IIV AKADEMIYASI KURSANT QILARINI OILAVIY HAYOTGA
TAYYORLASHDA MA’NAVIY-AXLOQIY HAMDA PSIXOLOGIK MEZONLAR
ROLINI TAKOMILLASHTIRISH.**

TOSHKEN SHAHAR OLMAZOR TUMANI IIO FMB EKB EKSPERTI

LEYTENANT Ergashaliev M.Z.

Ergasheva Zahro Farhod qizi

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: *IIV Akademiyasi, kursant, oilaviy hayot, ma’naviy-axloqiy tarbiya, psixologik tayyorgarlik, oilaviy qadriyatlar, yoshlar tarbiyasi, pedagogik yondashuv, psixologik mezonlar.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada IIV Akademiyasi kursantlarini oilaviy hayotga tayyorlashda ma’naviy-axloqiy hamda psixologik mezonlar rolini takomillashtirish masalalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Maqolada kursantlarning oilaviy hayotga tayyorgarligini shakllantirishda milliy qadriyatlar, ma’naviy tarbiya, axloqiy fazilatlar, psixologik barqarorlik va mas’uliyat hissining ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ichki ishlar organlari tizimida xizmat qiluvchi bo‘lajak mutaxassislarning oilaviy munosabatlarga ongli yondashuvi, sog‘lom oilani shakllantirishdagi pedagogik va psixologik omillar hamda mavjud muammolar tahlil etilgan. Maqolada kursantlarni oilaviy hayotga tayyorlash tizimini takomillashtirish bo‘yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Ключевые слова: *Академия МВД, курсант, семейная жизнь, духовно-нравственное воспитание, психологическая подготовка, семейные ценности, воспитание молодежи, педагогический подход, психологические критерии.*

Аннотация: *В данной статье научно-теоретически анализируются вопросы совершенствования роли духовно-нравственных и психологических критериев в подготовке курсантов Академии МВД к семейной жизни. В статье раскрывается значение национальных ценностей, духовного воспитания, нравственных качеств, психологической устойчивости и чувства ответственности в формировании готовности курсантов к семейной жизни. Также рассматриваются педагогические и психологические факторы осознанного отношения будущих сотрудников органов внутренних дел к семейным отношениям, вопросы формирования здоровой семьи и существующие проблемы в данной сфере. В статье разработаны практические предложения и рекомендации по совершенствованию системы подготовки курсантов к семейной жизни.*

Keywords: *Academy of the Ministry of Internal Affairs, cadet, family life, spiritual and moral education, psychological preparation, family values, youth education, pedagogical approach, psychological criteria.*

Annotation: *This article scientifically and theoretically analyzes the issues of improving the role of spiritual, moral, and psychological criteria in preparing cadets of the Academy of the Ministry of Internal Affairs for family life. The article highlights the importance of national values, moral education, ethical qualities, psychological stability, and responsibility in shaping cadets' readiness for family life. It also examines pedagogical and psychological factors influencing the conscious attitude of future law enforcement officers toward family relationships, the formation of a healthy family, and existing problems in this field. Furthermore, the article provides practical recommendations and proposals for improving the system of preparing cadets for family life.*

KIRISH

Yangi O'zbekiston sharoitida yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash, ularning ma'naviy dunyoqarashi va ijtimoiy mas'uliyatini yuksaltirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, ichki ishlar organlari tizimida faoliyat yurituvchi bo'lajak mutaxassislarni nafaqat kasbiy jihatdan, balki oilaviy hayotga tayyorlash masalasi ham alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki ichki ishlar organlari xodimlari jamiyatda qonuniylik va tartibni ta'minlash bilan bir qatorda, yuksak ma'naviyat, axloqiy poklik va ijtimoiy namuna timsoli bo'lishlari ham zarur hisoblanadi. Shu sababli IIV Akademiyasi kursantlarining oilaviy hayotga tayyorgarligini mustahkamlash, ularda sog'lom oilaviy munosabatlar haqidagi bilim va ko'nikmalarni shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri sanaladi. Oilaning mustahkamligi jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim omil bo'lib, undagi sog'lom muhit insonning ruhiy kamoloti, farzandlar tarbiyasi va ijtimoiy munosabatlar tizimiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash jarayoni faqatgina umumiy tarbiya bilan cheklanib qolmasdan, ma'naviy-axloqiy hamda psixologik mezonlar asosida tizimli ravishda tashkil etilishini talab qiladi. Ayniqsa, xizmat faoliyati yuqori darajadagi mas'uliyat, intizom va ruhiy barqarorlikni talab qiladigan ichki ishlar organlari tizimida bu masala yanada muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Kursantlarning oilaviy hayotga tayyor emasligi kelajakda oilaviy nizolar, ma'naviy tushkunlik, ruhiy zo'riqish va ijtimoiy muammolarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois ularda oilaga mas'uliyatli munosabatni shakllantirish, sog'lom muloqot madaniyatini rivojlantirish, oilaviy qadriyatlarga hurmat hissini kuchaytirish hamda psixologik tayyorgarlik darajasini oshirish zarur hisoblanadi. Ma'naviy-axloqiy mezonlar kursantlarda insoniylik, fidoyilik, sadoqat, bag'rikenglik va o'zaro hurmat kabi fazilatlarni shakllantirsa, psixologik mezonlar ularning hissiy barqarorligi, nizoli vaziyatlarni to'g'ri hal qilish qobiliyati va oilaviy munosabatlarda muvozanatni saqlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Hozirgi globallashuv va axborot oqimi kuchaygan davrda turli yot g'oyalar hamda ma'naviy tahdidlarning yoshlar ongiga salbiy ta'siri ortib borayotganligi kursantlarni oilaviy hayotga tayyorlash tizimini yanada takomillashtirishni talab etmoqda. Shu sababli IIV Akademiyasida kursantlarning ma'naviy-axloqiy va psixologik tayyorgarligini kuchaytirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llash, tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirish va milliy qadriyatlarga asoslangan ta'lim muhitini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur

maqolada IIV Akademiyasi kursantlarini oilaviy hayotga tayyorlashda ma'naviy-axloqiy hamda psixologik mezonlar rolini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Hozirgi davrda jamiyat taraqqiyoti va oilaviy munosabatlar tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar yoshlarni oilaviy hayotga puxta tayyorlash masalasiga yangicha yondashuvni talab qilmoqda. Ayniqsa, ichki ishlar organlari tizimida tahsil olayotgan kursantlarning oilaviy hayotga tayyorgarligini kuchaytirish davlat va jamiyat manfaatlarini nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ichki ishlar organlari xodimlari xizmat faoliyati davomida yuqori darajadagi ruhiy bosim, mas'uliyat va murakkab vaziyatlarga duch keladilar. Bunday sharoitda oiladagi sog'lom ma'naviy muhit, o'zaro ishonch va psixologik barqarorlik insonning xizmat faoliyatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli IIV Akademiyasi kursantlarini oilaviy hayotga tayyorlashda ma'naviy-axloqiy hamda psixologik mezonlar rolini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Kursantlarni oilaviy hayotga tayyorlash jarayoni avvalo ularda sog'lom dunyoqarash, oilaga mas'uliyatli munosabat va milliy qadriyatlarga hurmat hissini shakllantirish bilan bog'liqdir. O'zbek xalqining azaliy an'analari va oilaviy qadriyatlari yoshlarni mehr-oqibat, sadoqat, hurmat va bag'rikenglik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu bois kursantlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini takomillashtirishda milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiyaviy tizimni kuchaytirish zarur hisoblanadi. Ma'naviy-axloqiy mezonlar insonning oiladagi o'rni va mas'uliyatini anglashida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, halollik, vijdonlilik, sabr-toqat, o'zaro hurmat va mas'uliyat hissi oilaviy munosabatlarning mustahkam bo'lishida asosiy omillardan biridir. Kursantlarda ana shunday fazilatlarini shakllantirish kelajakda ularning oilaviy hayotda uchrashi mumkin bo'lgan turli muammolarni oqilona hal qilishiga yordam beradi. IIV Akademiyasida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni samarali tashkil etish, kursantlar bilan muntazam suhbatlar, seminarlar va tarbiyaviy tadbirlar o'tkazish orqali ularning oilaviy qadriyatlar haqidagi tushunchalarini yanada boyitish mumkin. Shu bilan birga, kursantlarni oilaviy hayotga tayyorlashda psixologik mezonlarni takomillashtirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Psixologik tayyorgarlik insonning ruhiy barqarorligi, hissiyotlarni boshqara olishi, muammoli vaziyatlarga to'g'ri yondashuvi va oilaviy nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Ichki ishlar organlari tizimidagi xizmat faoliyati doimiy stress va ruhiy bosim bilan bog'liq bo'lganligi sababli kursantlarda psixologik chidamlilikni rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Oilaviy hayotda uchraydigan kelishmovchiliklar ko'pincha insonning hissiyotlarini nazorat qila olmasligi yoki psixologik tayyorgarlikning yetarli emasligi bilan bog'liq bo'ladi. Shu sababli IIV Akademiyasida psixologik treninglar, individual maslahatlar va amaliy mashg'ulotlarni keng joriy etish orqali kursantlarning ruhiy tayyorgarligini kuchaytirish mumkin. Ayniqsa, oilaviy muloqot madaniyati, nizolarni konstruktiv hal qilish usullari va stressni boshqarish bo'yicha mashg'ulotlar kursantlar uchun muhim ahamiyatga ega. Kursantlarni oilaviy hayotga tayyorlash tizimini takomillashtirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan foydalanish ham muhim o'rin tutadi. Hozirgi davrda yoshlarning dunyoqarashi va

qiziqishlari tez o'zgarib borayotganligi sababli ularga ta'sir etishda interaktiv usullar, treninglar, psixologik testlar va amaliy loyihalardan foydalanish samarali natija beradi. Masalan, oilaviy munosabatlarga oid hayotiy vaziyatlarni modellashtirish, jamoaviy muhokamalar tashkil etish hamda tajribali mutaxassislar ishtirokida davra suhbatlari o'tkazish kursantlarning oilaviy hayot haqidagi tasavvurlarini kengaytiradi. Bundan tashqari, ichki ishlar organlari tizimida uzoq yillik tajribaga ega bo'lgan xodimlarning oilaviy hayotga oid tajribalarini yosh kursantlarga yetkazish ham tarbiyaviy jihatdan muhim ahamiyatga ega. Hozirgi globallashtirish sharoitida turli axborot oqimlari va yot g'oyalar yoshlarning ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli kursantlarda mustaqil fikrlash, ma'naviy immunitet va sog'lom hayotiy qarashlarni shakllantirish orqali ularni turli salbiy ta'sirlardan himoya qilish zarur hisoblanadi. Oilaviy qadriyatlarga nisbatan loqaydlik, mas'uliyatsizlik yoki individualizm kayfiyatining kuchayishi kelajakdagi oilaviy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois IIV Akademiyasida kursantlarning ma'naviy va psixologik tayyorgarligini takomillashtirish jarayoni uzluksiz va tizimli ravishda olib borilishi lozim. Bundan tashqari, kursantlarni oilaviy hayotga tayyorlashda oila, ta'lim muassasasi va jamiyat hamkorligini kuchaytirish muhim omillardan biri hisoblanadi. Ota-onalar, pedagoglar va psixologlarning o'zaro hamkorligi yoshlarning ma'naviy kamoloti va ruhiy barqarorligini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Umuman olganda, IIV Akademiyasi kursantlarini oilaviy hayotga tayyorlashda ma'naviy-axloqiy hamda psixologik mezonlar rolini takomillashtirish orqali barkamol shaxsni tarbiyalash, mustahkam oilalarni shakllantirish va jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhitni yaratishga erishish mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, IIV Akademiyasi kursantlarini oilaviy hayotga tayyorlashda ma'naviy-axloqiy hamda psixologik mezonlar rolini takomillashtirish bugungi kunda muhim ijtimoiy-pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki oilaning mustahkamligi jamiyat barqarorligi, sog'lom avlod tarbiyasi va ma'naviy muhitning shakllanishida asosiy omillardan biri bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, ichki ishlar organlari tizimida faoliyat yurituvchi bo'lajak mutaxassislarning oilaviy hayotga ongli, mas'uliyatli va ma'naviy jihatdan tayyor bo'lishi ularning nafaqat shaxsiy hayotiga, balki xizmat faoliyati samaradorligiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli kursantlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasiga kompleks va tizimli yondashuv asosida e'tibor qaratish zarur hisoblanadi. Ma'naviy-axloqiy mezonlar kursantlarda insoniylik, vatanparvarlik, mas'uliyat, sabr-toqat, sadoqat va oilaviy qadriyatlarga hurmat kabi muhim fazilatlarini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, milliy qadriyatlar va an'analar asosida tarbiyalangan yoshlar kelajakda sog'lom va mustahkam oilani shakllantirishga qodir bo'ladilar. Oiladagi o'zaro hurmat, mehr-oqibat va ishonch muhiti insonning ma'naviy dunyoqarashi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois IIV Akademiyasida kursantlarning ma'naviy tarbiyasini yanada kuchaytirish, ularning oilaga bo'lgan mas'uliyat hissini oshirish va sog'lom oilaviy munosabatlar haqidagi bilimlarini kengaytirish muhim vazifa hisoblanadi. Psixologik mezonlar esa kursantlarning oilaviy hayotga ruhiy jihatdan tayyor bo'lishi, murakkab vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishi va hissiy muvozanatni saqlay olishini ta'minlaydi.

Ichki ishlar organlari tizimidagi xizmat faoliyatining yuqori darajadagi stress va ruhiy bosim bilan bog‘liq ekanligi kursantlardan kuchli psixologik tayyorgarlikni talab qiladi. Shu sababli psixologik treninglar, amaliy mashg‘ulotlar va individual maslahatlar orqali kursantlarning ruhiy barqarorligini mustahkamlash zarur hisoblanadi. Ayniqsa, oilaviy nizolarni tinch yo‘l bilan hal qilish, muloqot madaniyatini rivojlantirish va stressli vaziyatlarni boshqarish ko‘nikmalarini shakllantirish kursantlarning kelajakdagi oilaviy hayotida muhim o‘rin tutadi. Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan davrda turli ma‘naviy tahdidlar va salbiy g‘oyalarning yoshlar ongiga ta‘siri ortib borayotganligi kursantlarning ma‘naviy immunitetini kuchaytirishni talab etmoqda. Shu bois IIV Akademiyasida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar asosida tarbiyaviy ishlarni tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, kursantlarni oilaviy hayotga tayyorlashda oila, ta‘lim muassasasi va jamiyat hamkorligini kuchaytirish orqali tarbiya samaradorligini oshirish mumkin. Umuman olganda, IIV Akademiyasi kursantlarini oilaviy hayotga tayyorlashda ma‘naviy-axloqiy hamda psixologik mezonlar rolini takomillashtirish orqali barkamol shaxsni tarbiyalash, mustahkam oilalarni shakllantirish hamda jamiyatda sog‘lom ma‘naviy muhitni yaratishga erishish mumkin bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Musurmonova O. Oila ma‘naviyati va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. G‘oziyev E.G‘. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2018.
3. Davletshin M.G. Oila psixologiyasi va pedagogikasi. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
4. Nishonova Z.T. Yoshlar psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2019.